

Pierlala en de Gieljotiene van Pierlala

Peter BRAUSCH

I. Groei en evolutie van een Gents satirisch weekblad tijdens het interbellum en de eerste oorlogsjaren (1921-1943)

*En Pierlala, ons goede vriend,
Rees onlangs uit het graf.
Hij was zoo blij omdat Ons Heer
Hem nogmaals 't leven gaf.
Hij danste en sprong en riep met zwier:
„Nu zal ik leven in 't plezier!”
Plezier! zei Pierlala sasa
Plezier! zei Pierlala.*

Camille Huysmans

Vroegere publicaties over *Pierlala* en de *Gieljotiene*

Over inhoud en levensloop van het Gentse satirische weekblad *Pierlala* was er tot voor de aanvang van dit onderzoek¹ slechts sporadisch werk verricht en dan nog steeds beperkt in tijd, ruimte en onderwerp.² In deze studies werd aan de hand van toch wel fragmentarische gegevens steevast gesteld dat *Pierlala* in de loop der jaren van een obscuur pseudo-links blaadje was geëvolueerd

1. Dit artikel is gebaseerd op de licentiaatsverhandeling van P. BRAUSCH, *Pierlala / De Gieljotiene (1921-1943). Inhoudsanalyse van een Gents satirisch weekblad*, Gent, R.U.G., 2 dln. Hierin wordt aan de hand van een kwalitatieve en kwantificerende inhoudsanalyse getracht de ideologische evolutie van het blad gedurende haar 22-jarig bestaan te schetsen. In het tweede deel van het artikel zal vnl. gebruik gemaakt worden van de resultaten van de kwalitatieve analyses uit deze verhandeling, terwijl dit eerste artikel voornamelijk de levensloop van beide satirische bladen in het kort wil schetsen.

2. A. DUMON, *De Gentse pers t.o.v. de Joden 1930-1940*, Gent, R.U.G. (o.1.), 1989, 229 p.; R. VERLINDE, *De Vlaamse Beweging te Brugge (1929-39)...*, Gent, R.U.G., 1984, 242 p.; A. DE RIJKE, *Humor als bron voor mentaliteitsgeschiedenis...*, Gent, R.U.G. (O.1.), 1985, 2 dln. (kwantificerend en kwalitatief onderzoek van humoreska in de jaargangen 1921-23, 1925, 1927, 1929 a.h.v. steekproeven, P. BRAUSCH, *Sport en Vlaamse Beweging te Gent (1928-1939)*, Gent, R.U.G., 1989, p.; P. BRAUSCH, *Turnkring Ganda: een militante Vlaamse sportvereniging tijdens het interbellum*, in: *Wetensch. Tijdingen*, 49 (1990), 2, p. 65-83.

naar een extreem-rechts en vlaams-nationalistisch orgaan. Bij A. Dumon³ en A. De Rijke⁴ werd deze gevolgtrekking voornamelijk op basis van het anti-semitisch karakter van het blad gemaakt. Bij een eerste lezing van het blad rees echter het vermoeden dat deze conclusies niet helemaal stroken met de werkelijkheid. Om de juistheid van hun bewering afdoende na te gaan was het dan ook nodig *Pierlala* grondiger te gaan analyseren. Indien dan inderdaad uit het onderzoek zou blijken dat beide auteurs het bij het rechte eind hebben, blijft de vraag hoe een zo manifeste ideologische face-lift in amper 22 jaar kon gebeuren. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat zowel Dumon als De Rijke de „*progressieve*” houding van *Pierlala* in de beginjaren overschat hebben. Deze overschatting zou er dan wel eens de oorzaak van kunnen geweest zijn, dat beiden de „verrechtsing” van het blad schromelijk hebben overschat. In dit eerste deel willen we ons in elk geval een beter beeld vormen van de evolutie van *Pierlala* (P) en zijn opvolger *De Gieljotiene van Pierlala* (DGVP). In een tweede artikel zullen we vooral gebruik maken van de resultaten van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Met deze resultaten hopen we dan de ideologische evolutie die het blad onderging tijdens het interbellum, beter te kunnen illustreren.

PIERLALA (1921-1934)

IDENTIFICATIEFICHE

1. Bewaarplaats

- Brussel, K.B./B.5036: 10 jan. 1926 (VI, 218) - 1 mei 1927 (VII, 286)
4 jan. 1931 (IX, 474) - 27 dec. 1931 (X, 525)
- Gent, C.U.B./J. 377: 6 nov. 1921 (I,1) - 16 dec. 1934 (XIII, 499)

.1924	(IV)	114-121, 137, 163-165
.1927	(VII)	273, 280, 293, 296, 302-304
.1928	(VIII)	324
.1929	(VIII)	417-421
.1930	(IX)	422-427, 429-430, 434-436
.1931	(X)	506
- Oostende, S.B./Dos.P 6: 5 april 1931 (10, 487).

3. A. DUMON, *Loc. cit.*

4. A. DE RIJKE, *Loc. cit.*

2. Primaire identificatie

- a. *Ondertitel*: Humoristisch weekblad voor 't Vlaamsche land
 b. *Titeltekening*: Pierlala-figuur in stoet.⁵

c. *Pris*:

nummer	1/4 jaar	1/2 jaar	1 jaar	06.11.21 (I,1)
12,5 Fr.				20.11.21 (I,3)
0,25 Fr.	3,25 Fr.	6,25 Fr.	12,0 Fr.	25.10.23 (V,207)
0,30 Fr.	3,90 Fr.	7,50 Fr.	14,5 Fr.	02.01.27 (VII,269)
0,40 Fr.	3,90 Fr.	7,50 Fr.	14,5 Fr.	06.09.26 (VI,252)
0,40 Fr.	3,90 Fr.	7,50 Fr.	14,5 Fr.	09.10.27 (VIII,309)
0,40 Fr.	5,50 Fr.	10,0 Fr.	19,0 Fr.	06.01.29 (VIII,3747)
0,50 Fr.	6,00 Fr.	12,0 Fr.	24,0 Fr.	14.09.30 (IX,458)
0,50 Fr.	7,00 Fr.	13,0 Fr.	25,0 Fr.	

d. *Formaat*: (hoogte × breedte, in cm)

- 45 × 30, 4 kol., 8 p.
- 54 × 36, 5 kol., 4 p., vanaf 12.03.22 (II,19)
- 41 × 28, 4 kol., 8 p., vanaf 19.03.22 (II,20)
- 41 × 28, 4 kol., 12 p., vanaf 05.08.23 (III,92)
- 41 × 28, 4 kol., 8 p., vanaf 16.03.24 (IV,124)
- 41 × 28, 4 kol., 10 p., vanaf 30.03.24 (IV,126)
- 41 × 28, 4 kol., 8 p., vanaf 06.04.24 (IV,127)
- 41 × 28, 4 kol., 12 p., vanaf 13.07.24 (IV,141)
- 41 × 28, 4 kol., 8 p., vanaf 20.07.24 (IV,142)
- 35 × 30, 4 kol., 8 p., vanaf 04.01.25 (V,166)
- 57 × 43, 6 kol., 4 p., vanaf 02.08.25 (V,195)
- 60 × 44, 6 kol., 4 p., vanaf 25.10.25 (V,207)
- 42 × 31, 4 kol., 8 p., vanaf 06.01.29 (VIII,374)

e. *Periodiciteit*: wekelijks op zondag

f. *Oplage*:

- 5 febr. 1992: 5000 ex.⁶
- 15 apr. 1923: 5000 ex.⁷

5. Alle nummers van *Pierlala*, behalve dat van 14 september 1930 (IX, 458): door een technisch defect bij het drukken kon men de originele titeltekening niet gebruiken. P., IX, 458, 14.09.1930; IX, 459, 21.09.1930; IX, 459, 21.09.1930/1c.

6. P., II, 14, 05.02.22/5d.

P., III, 76, 15.04.23/7c.

7. P., III, 76, 15.04.23/7cd.

- 5 aug. 1923: 10000 ex. ⁸
- 9 maart 1924: „een aantal vaste lezers, dat de vijftienduizend overschrijdt”. ⁹
- begin 1930: 2100 ex. ¹⁰
- 20 apr. 1930: „1500 nieuwe lezers in ééne week”. ¹¹
- 19 sept. 1930: verhoging oplage met 300 ex. ¹²
- 16 nov. 1930: 9500 ex. ¹³
- 14 dec. 1930: 10000 ex. ¹⁴
- 15 dec. 1931: 11000 ex. ¹⁵
- 22 febr. 1931: „iedere week meer dan twaalfduizend nummers”. ¹⁶

g. *Adres publiciteit*

- Algemeen Advertentie- en Publiciteitsbureau Flandria, Koormarkt 13, Gent, vanaf 15 juli 1924. ¹⁷
- Algemeen Advertentie- en Publiciteitsbureau Flandria, Pacificatiestr. 30, Ledeborg, vanaf 1 mei 1930. ¹⁸

h. *Adres redactie en beheer:*

- Huurdochterstraat 8, Gent;
- Koormarkt 13, Gent, vanaf 06.01.29 (VIII, 374);
- Pacificatiestr. 30, Ledeborg, vanaf 04.05.30 (IX, 440);
- Theresianenstr. 16, Gent, vanaf 06.07.30 (IX, 449).

3. *Nadere Identificatie*

- a. Eerste nummer: 6 nov. 1921 (I,1).
     Eerste voorhanden nummer: idem.
     Laatst voorhanden nummer: 16 dec. 1934 (XIII,499).
     Laatste nummer: idem.

8. P., III, 92, 05.08.23/2c.
 9. P., IV, 123, 09.03.24/1c.
 10. P., IX, 471, 14.12.30/1a.
 11. P., IX, 438, 20.04.30/1a.
 12. P., IX, 358, 14.09.30/ab.
 13. P., IX, 467, 16.11.30/1.
 14. P., IX, 471, 14.12.30/1a.
 15. P., X, 474, 04.01.31/5d.
 16. P., X, 481, 22.02.31/1b.
 17. P., IV, 141, 13.07.24/9ab.
 18. P., IX, 439, 27.04.30/1ab.

b. Uitgever:

- Algemeen Adverentie- en Publiciteitsbureau Flandria vanaf 02.03.24 (IV, 122).
- Hector Van Seymortier, Leopoldlaan 19, Gent, in augustus 1924¹⁹,
- Hyppoliet Janssens, tot 30.09.31²⁰,
- Léonie De Moerloose, vanaf 1933.²¹

c. Bestuurders

- Hector Van Seymortier, tot 1926.²²
- Jules Baert, tot 02.03.1930.²³

d. Hoofdredacteur

- Hector Van Seymortier, tot 1926.
- „Jo”, 1929-1930.²⁴
- Arnold De Munnuyck, in de loop van 1930.²⁵

- e. Medewerkers: Braeckman Paul²⁶, Bultinck Jul.²⁷, Corner, De Cremer Raymond, De Moerloose Léonie, Erized, Hertenfritter, Ikke, Maantje Minne²⁸, Peetje Kozak, Peetje Krieke, Pennevoegel J.²⁹, Rambler³⁰, Snoekske, Van Den Hove Rene³¹, Vleurick, Voske.

19. In een in *Pierlala* gepubliceerd vonnis tegen het blad wordt Van Seymortier vernoemd als „uitgever van het weekblad *Pierlala*”. *P.*, IV, 146, 17.08.27/6d.

20. *P.*, IX, 442, 18.05.30/5b.

P., X, 512, 29.09.31/2ac.

21. De echtgenote van De Munnuyck.

P., XIII, 456, 11.02.34/5b:

„Ik ben de vrouwelijke uitgeefster van *Pierlala*”; Brief L. De Moerloose aan de hoofdredacteur van *De Standaard*. Ibid.

22. A. DE RIJKE, *Op. cit.*, dl.2, p. 31.

23. „Dood van Jules Baert, Bestuurder van het blad *Pierlala*”. *P.* IX, 431, 02.03.30/1a.

24. *P.*, IX, 432, 09.03.1930/2a.

Waarschijnlijk Jo Delterre, pseudoniem van *Arnold de Munnuyck*. *P.*, IX, 442, 18.05.30/5d.

25. *P.*, IX, 472, 21.12.30/1ab.

26. Sterft in 1923. *P.*, III, 63, 14.01.23/1a.

27. *P.*, II, 19, 12.03.22/1d.

28. Een allusie op de Gentse communist Minnaert?

29. „Vroeger redacteur van de „Blaasbalg”, thans gehecht aan *Pierlala*”. *P.*, I, 4, 14.01.23/6c.

30. Misschien pseudoniem van De Cremer:

- „Rambler,..., als die van zee is teruggekomen met Schiedam of Whiskey”. *P.*, IX, 432, 09.03.30/2a.

- De Cremer, vertrokken bij *P.* in 1930, wordt er later van verdacht voor *Vooruit* te spioneren en krijgt de deknaam Raymond Whiskey.

31. *P.* VII, 298, 27.07.27/1ef.

De terugkeer van een volksfiguur

„Als Pierlala in 't kistje lag,
Mee zijn twee billekens bloot.
De klokken luidden bim! bom! bom!
De dooden keeren niet weerom!
„Ik wel'' zei Pierlala sa sa!
„Ik wel'' zei Pier la la''.

Wie was Pierlala?

Pierlala (*Peerlala* in Brabant) was een Vlaamse volksfiguur die dikwijls opdook als hoofdpersonage in op rijm gezette volksverhaaltjes, de *Pierlala-liedjes*. Deze populaire anonieme verhaaltjes kenden hun oorsprong in de 17de eeuw en zouden voortbestaan tot aan de Tweede Wereldoorlog.

In tijden van politieke rust en kalmte bleef Pierlala rustig in zijn graf, maar als iets hem tegen de borst stuitte, verscheen hij ten tonele om zijn ongenoegen en woede luid uit te schreeuwen. Deze manier van maatschappijkritiek sloeg aan en bezorgde de Pierlala-liedjes een grote populariteit, die enkele eeuwen zou voortduren. Deze populariteit dankte het genre ongetwijfeld aan zijn eenvoudige opzet:

1. De aanwezigheid van de held *Pierlala*. Deze naam nodigde uit tot rijm. De refreinen eindigden dan ook stevast op een guitige ha! ha!, sa! sa! of ça! ça!
2. Het soort refrein, een achtlettergrepige en een zeslettergrepige regel, bv. „ - *Vaerwel, zegt Peerlala sasa, Vaerwel, zegt Peerlala*''³²
3. Het thema van de verrijzenis. Onze held rijst bij elke gebeurtenis op uit zijn graf om toestanden en machthebbers te beschimpen.³³

Niet enkel anonieme volksdichters maakten gebruik van dit vlijmscherpe wapen, ook bekende personen zoals Hippoliet van Peene, Emile Moyson, J. De Maegt of Camille Huysmans kropen in de huid van Pierlala om hun ongenoegen over het een en het ander te uiten.³⁴

In 1857 wordt het verrijzenis-thema verder uitgewerkt. Pierlala komt uit zijn graf en sticht in Gent het clericale³⁵ schimpblad *Pierlala*. Hierin trekt hij van

32. *Pierlala en de muiters. Getrokken uit het brusselsch blad De Tyd*, p. 4. Centrale Universiteitsbibl. Gent, Fonds Vliegende Bladen (III. P. 10).

33. M. VAN WESEMAEL, *Het lied van „Pierlala sa sa''* in: *Volkskunde*, jrg 1971, p. 234-235.

34. M. VAN WESEMDAEL, *Een en ander over de Pierlala-liedjes*, in: *Ghendtsche Tijdinghen*, XI (1982), 1, p. 34.

35. *Flandre Liberale*, 180, 29.06.1903/2a.

leer tegen de „lieverael” Baes Kimpe, naar het gelijknamige liberale blad.³⁶ Het blad sterft echter snel en *Pierlala* trekt zich terug in zijn graf. Het initiatief zal echter 64 jaar later, in 1921, navolging krijgen als *Pierlala* nog maar eens terugkeert uit het land der doden.

De tweede jeugd van *Pierlala*

Het eerste nummer van *Pierlala* rolde op 6 november 1921 van de persen. Het blad profileerde zichzelf onmiddellijk als een onafhankelijk weekblad dat zich ver zou houden van elke partijpolitiek:

„Aan kiesbeloften en stemmenvangst doen wij niet mee. Niet een onzer wil kandidaat zijn, zelfs niet voor een burgemeesterssluier, of voor een schepen- of ministerszetel.

...

Tot meerdere verzekering en geruststelling kunnen wij er bijvoegen dat wij geen partij willen vormen, zelfs geen volgelingen willen vormen, zelfs geen volgelingen willen, en dus geen enkele partij hare klanten zullen afnemen.

...Maar wat wilt ge dan? Zal men vragen.

Och, eenvoudig aan den wensch van velen onzer stad- en landgenooten tegemoet komen.

Reeds lang werd er geklaagd dat er geen blad meer was waarin onafhankelijke personen hunne meening konden uiten.

Ook geen blad meer waarin economische maatregelen, politieke gebeurtenissen naar waarheid medegedeeld en beoordeeld worden.

Die leemte in onze pers willen wij aanvullen.³⁷

Blijkbaar kende het blad van in den beginne een relatief succes, want in februari '22 werd reeds gewag gemaakt van een oplage van 5000 exemplaren.

De medewerkers

Over de medewerkers aan *Pierlala* weten we weinig. Het merendeel schreef onder een pseudoniem.

An De Rijke³⁸ maakte er ons attent op dat er mogelijk een verband gelegd kan worden tussen het oorspronkelijk linkse radicale blad *De Waarheid* (1906-1918) en *Pierlala*. *De Waarheid* was in 1906 opgericht als een strijdblad van de van de B.W.P. afgescheurde Vrije Socialistenbond onder impuls van

36. *P.*, I (1957) 1-5.

37. *P.*, I, 1, 06.11.21/1ad.

38. A. DE RIJKE, *Op. cit.*, dl. 2, p. 5-10.

Pieter De Bruyne en Paul De Witte, twee pioniers van de socialistische beweging in Gent.³⁹ Tijdens de Eerste Wereldoorlog was dit blad, met goedkeuring van de bezetter, blijven verschijnen en was steeds meer de activistische toer opgegaan. In die context viel het dan ook niet te verwonderen dat het blad na de oorlog opgehouden had te bestaan.

Ten minste een van de vroegere medewerkers, Pol Braeckman, werkte tot aan zijn dood in 1923 mee aan het nieuwe blad.⁴⁰ We vermoeden echter ook dat nog andere ex-medewerkers van *De Waarheid* in *Pierlala* schreven. Zo verschijnen de zgn. *Brieven van De Martelaere*, oorspronkelijk van de hand van Paul De Witte, verder in het nieuwe satirische weekblad (door De Witte zelf?). Ook *Pijp Tabak, ofte de Estaminee der Gezellen*, in *De Waarheid* door De Bruyne geschreven, wordt voortgezet (vanaf 1922) in *Pierlala* door *Vleurick*. De rubriek *Ditjes en Datjes* (ondertekend met Erized) was tenslotte ook reeds in *De Waarheid* opgedoken.⁴¹

Feit is in elk geval dat *Pierlala* veel sympathie vertoonde voor de vroegere medewerkers van het activistische blad. Zowel bij het overlijden van Pol Braeckman in 1923 als van Paul De Witte in 1929 verscheen een *In memoriam*.⁴² Daarenboven publiceerden *Pierlala* en *DGVP* artikelenreeksen van de hand van De Witte: *Het weekblad „De Waarheid” onder Duitse Censuur*⁴³ en *De geschiedenis van Vooruit*.⁴⁴

Van de rest van *Pierlala's* redactieploeg kennen we enkel nog de vermoedelijke hoofdredacteurs.

- Henri Van Seymortier: gevraagd Gents revueschrijver, verbonden aan de Nederlandse Schouwburg. Schreef onder het speudoniem Peetje Krieke.⁴⁵ Verlaat in 1926 *Pierlala*, keerde terug in 1930, vertrok definitief (na een ruzie met De Munnuyck?) in december van datzelfde jaar.⁴⁶
- J O: onbekend. Misschien J. Delterre, een pseudoniem voor Arnold De Munnuyck.⁴⁷ De hoofdartikels worden met JO ondertekend tot in 1930.
- Arnold De Munnuyck: Operazanger, broer van Filiep De Munnuyck (katholieke schepen van Gent en hoofdredacteur van *Het Volk*), was vermoedelijk ook reeds voor het verwerven van het hoofdredacteurschap (1930) medewerker van het blad.⁴⁸

39. N. BAL, *Zij droegen de rode vlag*, Antwerpen, 1988, passim.

40. P., III, 63, 14.01.23/1a.

41. A. DE RIJKE, *Op. cit.*, p. 7.

42. P., III, 63, 14.01.23/1a.

P., VIII, 385, 24.03.29/1ab.

43. P., IX (1930) 458-465.

44. P., XIII (1934) 480-499; *DGVP*, I (1934)1-II(1935)7: II(1935)1-III(1936) 30.

45. P., IX, 441, 11.05.30/1ab.

46. P., IX, 472, 21.12.30/1ab.

47. A. DE RIJKE, *Op. cit.*, p. 31.

48. P., IX, 442, 18.05.30/5ad.

De link met de theater- en muziekwereld is opvallend. Naast Van Seymortier en De Munnuyck waren ook de revueschrijvers Jules Baert (bestuurder)⁴⁹ en Raymond De Cremer aan het blad verbonden.⁵⁰

Met ups en downs

Pierlala ging van start met een oplage die na 3 maanden reeds 5000 exemplaren bedroeg⁵¹, als we tenminste het blad zelf mogen geloven. Het genoot blijkbaar een grote populariteit bij het Gentse lezerspubliek, zodat het niet zonder enige overdrijving in 1923 kon zeggen „*dat men elken Vrijdag om ons weekbladje schier vecht, in de aubetten en bij onze verkoopers*”.⁵² Men was echter nog niet tevreden, zodat een uitgebreide campagne werd ingezet om de verkoop nog verder te stimuleren, o.a. door het uitdelen van 5000 gratis exemplaren.⁵³ De stijging van de oplage tot 10000 ex. in augustus 1923⁵⁴ en zelfs tot 15000 in maart 1924⁵⁵ illustreert het aanvankelijke succes van deze acties. De hoerastemming was echter van korte duur en tot 1930 kan men geen enkele informatie over de oplage meer terugvinden in het blad. Het vermoeden rijst dan ook dat na maart 1924 de oplage terug in dalende lijn ging. Dit wordt zes jaar later min of meer bevestigd door de melding (dec. 1930) dat in het begin van 1930 de oplage van *Pierlala* op een dieptepunt was gekomen van 2100 ex.⁵⁶

Het blad had blijkbaar te kampen met de gevolgen van de economische crisis. Dit werd het eerst voelbaar in de verhoging van de prijs. Tussen 1921 en 1930 verdubbelde die van 25 naar 50 centiemen (ut supra). *Pierlala* weet deze ontwikkeling volledig aan de spectaculaire stijging van de papier- en drukprijzen.⁵⁷ Dit zal waarschijnlijk wel een van de oorzaken zijn geweest, maar toch valt het op dat het blad tijdens de periode van maart 1924 tot september 1930 op alle vlakken met een totaal gebrek aan uniformiteit te kampen had. Om de

49. P., IX, 431, 02.03.1930/1a.

50. A. ДЕ РИКЕ, *Op. cit.*, dl. 2, p. 28.

51. P., II, 14, 05.02.22/5d.

52. P., III, 100, 30.09.23/1a.

53. P., II, 14, 05.02.22/5d.

54. P., III, 92, 05.08.23/2c.

55. P., IV, 123, 09.03.24/1c.

56. P., IX, 471, 14.12.30/1a.

57. „Wij stelden de te nemen maatregelen maar gedurig uit, evenals eenieder, hopen op eene daling van de papierprijzen. Deze hoop werd niet verwezenlijkt, integendeel”. P., IV, 124, 16.03.24/2c. — „Voor papier alleen moeten wij nu circa Fr. 500,- per week meer betalen dan voor drie maanden en het zal zelfs niet gaan om met den kleinen nieuwen opslag, deze schandalige verhooging in te halen... — *Pierlala* brengt zijn prijs van Fr. 0,30 op Fr. 0,35,...” P., vr, 251, 29.08.26/1c.

haverklap steeg de prijs van het blad, het formaat veranderde constant en achter de schermen boterde het blijkbaar niet meer tussen De Munnuyck en enkele van zijn medewerkers.

Vanaf het dieptepunt van 2100 exemplaren ging het na januari 1930 duidelijk weer in stijgende lijn:

„1500 nieuwe lezers in ééne week!!” (20.04.30)⁵⁸

„Aan al zijne vrienden en vijanden heeft Pierlala de eer en het genoegen aan te kondigen dat hij deze week nog een beetje zijne oplage verhoogt. Met geene duizend nummers, zulle, slechts met 300, maar Pierlala heeft liever te stappen dan te lopen”. (14.09.30).⁵⁹

Op het einde van 1930 had de oplage opnieuw de kaap van 10000 exemplaren bereikt.⁶⁰

Tezamen met deze heropleving keerde ook schijnbaar de rust terug. De prijs bleef nog jaren bij 50 centiem en ook het formaat zou in 10 jaar niet meer veranderen. Op de redactie ging hoofdredacteur De Munnuyck er met de grove borstel door en meldde „dat, sedert de maand Mei, er een heel stel andere medewerkers aan Pierlala werkt”, waaronder Léonie De Moerlose (wij vermoeden dat zij de echtgenote van De Munnuyck was⁶¹), de latere uitgeefster van *DGVP*. Trouwe medewerkers zoals Raimond De Cremer en de nochtans pas sinds enkele maanden teruggekeerde Van Seymortier („Peetje Krieke wordt oud, en komt zijn ziekelijken toestand niet te boven”) werden definitief uitgerangeerd.⁶² De nieuwe zuurstof deed ook de verkoop klaarblijkelijk goed, de oplage steeg in de volgende maanden nog gestadig (11000 in jan. 1931, 12000 in febr.).⁶³

Over oplage en leesbereik

Wat ons uit de eerste tien levensjaren van het weekblad *Pierlala* het meest opvalt, zijn de spectaculaire oplagecijfers. Voor een blad dat zo lokaal gericht was, lijken de 15000 exemplaren van 1924 alvast ontzettend veel. Wanneer we dat b.v. vergelijken met de oplage van de Gentse dagbladen *Het Volk* of *Vooruit*, fronsen we toch eens de wenkbrouwen.⁶⁴

58. P., IX, 438, 20.04.30/1a.

59. P. IX, 458, 14.09.30/8b.

60. P. IX, 471, 14.12.30/1a.

61. Meerdere malen wordt duidelijk dat de redactie in de Theresianenstraat 16 niet meer was dan de woning van De Munnuyck. Wanneer De Moerlose in 1933 uitgeefster wordt, wordt ook Theresianenstraat 16 als adres opgegeven. Dit zou kunnen betekenen dat ze gehuwd waren met elkaar (of eventueel samenwoonden).

62. P., IX, 472, 21.12.30/1ab.

63. P., X, 474, 04.01.31/5d.

P., X, 481, 22.02.31/1b.

64. T. LUYCKX, *Evolutie van de communicatiemediën*, Brussel, 1978, p. 509.

OPLAGE GENTSE DAGBLADEN		
	1920	1930
Het Volk	15000	15500
Vooruit	25492	43000

Indien de door *Pierlala* verstrekte gegevens overeenstemmen met de werkelijkheid, zou dat betekenen dat het satirische weekblad vrij populair was in het Gentse. Als we aannemen dat het blad in de beginjaren bijna uitsluitend in Gent en haar agglomeratie- en randgemeenten (samen 297588 inw. in 1920)⁶⁵ werd verkocht, dan zou dat betekenen dat in 1923 (10000 ex.) één op dertig inwoners van dat gebied *Pierlala* kocht, in 1924 zelfs één op ca. twintig. Als we daarbij veronderstellen dat het leesbereik zeker het dubbele of driemaal het aantal verkochte exemplaren bedraagt (*Pierlala* spreekt zelfs van 4 lezers per verkocht exemplaar)⁶⁶, dan las dus zeker één op tien inwoners wekelijks het blad.

Het is duidelijk dat we enige vraagtekens bij de verstrekte oplagecijfers mogen plaatsen.

De doelgroep

Tot wie richtte *Pierlala* zich eigenlijk? Gaat men af op de antecedenten van het blad (de Vrije Socialistenbond rond De Bruyne en De Witte) en de inhoud ervan, dan moet men vooral lezers hebben gezocht onder de arbeiders en bij de kleine middenstanders. De nadruk op specifieke maatschappelijke, economische en sociale thema's laat dit in elk geval vermoeden. *Pierlala* neemt het ook steeds op voor de arbeider en de kleine man⁶⁷, tegen de „corruptie” van de politici en het groot-kapitaal. Ook het overvloedige gebruik van het Gentse dialect is een aanwijzing dat het blad zich tot voornoemde twee bevolkingscategorieën richtte.

65. *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen*, dl.3, p. 100.

66. *P.*, IV, 123, 09.03.24/1c.

67. „Daarenboven dierven we de belangen onzer werkersbevolking, zonder onderscheid van denkwijze, verdedigen..., alle 'eerlijke' belangen, zoo van werkman als burger, werden steeds in *Pierlala* „eerlijk” voorgestaan”.

Regionale verspreiding

Ook hierover vonden we maar weinig rechtstreekse informatie. We moesten terugvallen op de inhoud van het blad om zo ook tot enige klaarheid te komen. We gingen ervan uit dat de grootte en kwaliteit van de verstrekte informatie over regionale (niet-Gentse) onderwerpen in de redactionele artikels ook bepalend waren voor de regionale spreiding van het blad buiten Gent, en dan alleen nog maar als het plaatselijke informatie betrof i.v.m. een Oostvlaamse gemeente. Pas in de laatste twee onderzochte jaren 1931 en 1933 is er sprake van enige informatie op regionaal vlak (resp. 20 en 42 maal). Deze cijfers worden daarbij nog naar boven getrokken door informatie over Brussel (resp. 3 en 4), Beernem (0 en 2), Diksmuide (2 en 0) en Antwerpen (1 en 1), zodat we kunnen stellen dat de aandacht bij *Pierlala* vooral naar het Gentse lezerspubliek ging. Bij *DGVP* zullen we een totaal andere aanpak bemerken.

De Westvlaamse editie

Over de Westvlaamse edities tasten we nog meer in het duister. Volgens L. Schepens was er naast de Gentse *Pierlala* ook nog een editie (1931-1933) die de ondertitel *Humoristisch weekblad voor 't arrondissement Brugge* droeg. Léonie De Moerloose heeft het in februari 1934 ook nog over een Brugse uitgave („Ik bezorg heel de uitgeverij van de twee uitgaven van *Pierlala* te Gent en te Brugge”) ⁶⁸, zodat we mogen aannemen dat deze uitgave zelfs tot in 1934 heeft bestaan. Ook via de licentiaatsverhandeling van Rik Verlinde over de Brugse socio-culturele verenigingen weten we iets over het bestaan van een Brugse editie. ⁶⁹

Pierlala over zichzelf

Pierlala beschouwde zichzelf in de eerste plaats als een onpartijdig blad dat zich ver van alle partijpolitiek wenste te houden en dat zich openstelde „voor alles wat Gentsche lol en leute aangaat, zonder er de pretentie op na te houden aan fijne satyre te doen”. ⁷⁰

Het wenste te handelen als „eerlijke Vlaamse democraten” ⁷¹, die er wel eens voor te vinden waren „om Politiekers en andere hansworsten te hekelen en desnoods eens te geeselen, door satire en spot”. ⁷² De Vlaamse kwestie kwam

68. *P.*, XIII, 456, 11.02.34/5b.

69. R. VERLINDE, *Op. cit.*, passim.

70. *P.*, III, 100, 30.09.23/1a.

71. *P.*, III, 100, 30.09.23/1c.

72. *P.*, IX, 441, 11.05.30/1b.

ook constant terug in de artikels. Op het verwijt té vlaamsgezind te zijn, antwoordde *Pierlala*:

„In Vlaamsche kwestie, gelijk in alle andere kwesties, is het ons niet te doen, om de kampioen van die of die zaak te worden; we zijn vast overtuigd, ons volk, onze goede Vlaamse Gentenaars, een dienst te bewijzen, door alle verkeerdheden, door de goot te sleuren, welke men van hoogerhand tegen hunne taal begaat”.⁷³

Uit de resultaten van onze inhoudsanalyse zal later (zie deel II) echter blijken dat het blad zichzelf als veel te braafjes voorstelt. *Pierlala* profileerde zich eerder als een schimp- en scheldblad, dat voornamelijk plaatselijke politici de grofste verwijten naar het hoofd slingerde en hen met weinig flatterende troetelnaampjes bedeede. Dat reacties van die personen en van de lokale politieke pers niet uitbleven, kan dus ook geen verrassing genoemd worden. Toch bleef *Pierlala* tijdens zijn hele bestaan blijkbaar verbaasd over de zgn. verkeerde etiketten die men het blad opkleefde.

Anderen over *Pierlala*

Een van de constanten gedurende het bestaan van *Pierlala* was het voortdurend aangaan van polemieken in de pers. Het schold vnl. de Gentse bladen zoals de *Flandre Liberale*, *Le Bien Public*, de *Vooruit*, *Het Volk* en *De Gentenaar* de huid vol, maar kreeg zelf van hen ook behoorlijk wat weerwerk.

Vanaf 1930 (o.i.v. De Munnuynck?) verstarde de houding van *Pierlala* aanzienlijk. De gehanteerde taal werd scherper dan tevoren, wat zich vaak concreet vertaalde in heuse scheldkanonnades. Het weekblad gebruikte nu vaak echt kwetsende bijnamen, die verwijzen naar fysieke gebreken e.d. (*Rosten Dees*, *Dikken Renē*, *waterhoofden*, *gemeente ploerten*, *schurkentronies*, *voyous en apachen...*). Dat het blad vanaf die tijd die stijl bleef aanhouden, kan erop duiden dat bij de lezer wel aansloeg. In elk geval begonnen de conflicten en processen zich van dan af op te stapelen:

- *Pierlala* schonk vaak aandacht aan de heersende mistoestanden in de kazernes en klaagde die in scherpe bewoordingen aan. In 1930 maakte het blad het echter zo bont dat het verboden werd in de Gentse kazernes.⁷⁴
- Doordat het blad vaak namen vernoemde, al dan niet vergezeld van „plastische omschrijvingen”, kreeg het ook diverse malen af te rekenen met processen wegens laster en eerroof:

73. P., IX, 453, 03.08.30/1d.

74. P., IX, 469, 30.11.30/4ad.

In augustus 1924 werd *Pierlala* veroordeeld tot een geldboete wegens smaad aan het echtpaar Sénéchal in de rubriek *Gentsche Kommeerpraat*.⁷⁵

In 1931 kwamen drie processen voor.

In het proces Le Bien Public vs Pierlala werd laatstgenoemde veroordeeld tot het betalen van 2500 fr schadevergoeding.⁷⁶

In een proces ingespannen door kapitein Baeckeland werd Arnold De Munnynck veroordeeld tot 2 maanden gevangenisstraf. *Pierlala* werd tijdens dit proces beschreven als een blad dat het *gezag ondermijnt*.⁷⁷ Ook in beroep, waar De Munnynck verdedigd werd door Edmond Van Dieren, bleef het vonnis gehandhaafd.⁷⁸

Ook beheerder René Coens (Dikken René) van de Franse Schouwburg spande een proces tegen *Pierlala* in, echter zonder verder gevolg.⁷⁹

- Wanneer *Pierlala* in 1930 herhaaldelijk te keer ging tegen de „*leiren van de Jeunesse Nationale*”, reageerden die prompt met het ingooien van de ruiten van de redactie.⁸⁰

- Een jaar later kreeg De Munnynck, na een reeks artikels gericht tegen het Légion Nationale⁸¹, verschillende doodsb bedreigingen in zijn brievenbus. Ondanks zijn klacht bij de procureur (*Open brief aan den heer Procureur des Konings*) hierover⁸² bleef de zaak zonder verder gevolg.

Toch bleef *Pierlala* zich te midden van al deze conflicten verdedigen als een onpartijdig blad. Als antwoord op een artikel van het communistische weekblad *De Roode Vaan* zwoer het blad voor de zoveelste maal bij zijn onpartijdigheid:

„De Munnynck is geen liberaal, daar komt hij rond voor uit; een socialist zou hij misschien geweest zijn, zonder al de formidabele bokkesprongen dergenen die het nieuwe evangelie van den arbeid predikten. Een staatskatholiek van het soort, dat meeloopt met geuskens als Jaspas en met schijnheiligen gelijk de hoogedelen Heer Burggraaf Vande Vyvere, van de I.L. en andere kwaadriekende zaken, daar dankt *Pierlala* voor, het te zijn of te worden.

Vlaamsch recht, dat wil *Pierlala*, zo goed als ieder katholiek, socialist of liberaal die Vlaamsch voelt, zonder daarom te spreken, van ons toch al zoo klein landeke in twee te scheuren. En daarom zal *Pierlala* slechts lid worden van eene Vlaamse partij, die klaar en bepaald haar doel omschrijft en die ten slotte bevrediging kan geven aan alle Vlamingen”.⁸³

75. P., IV, 146, 17.08.24/6d.

76. P., X, 494, 24.05.31/1-2c.

77. P., X, 483, 08.03.31/1-2c.

78. P., X, 500, 05.07.31/1ac.

79. P., X, 502, 19.07.31/1-2.

80. P., IX, 16.11.31/1-2a.

81. P., IX, 471, 14.12.30/7c-8d.

P., X, 510, 13.09.31/2ac.

P., X, 517, 01.11.31/1.

82. P., X, 519, X, 15.11.31/1ab.

83. P., X, 477, 25.01.31/1cd.

Deze passage getuigt, meer nog dan van vage linkse sympathieën, vooral van een diepe bezorgdheid voor de Vlaamse kwestie. Dit zou ook na 1931 nog verder blijken en zou in *DGVP* enkel nog versterkt worden.

Het valt op dat de terugkeer van de interne rust van het blad gepaard ging met een veranderende stijl van het blad. Blijkbaar sloegen de scheldkanonnades van De Munnuyck en zijn medewerkers in bij het lezerspubliek, want na een continue stijging van de oplage tot meer dan 12000 exemplaren in 1931 zal het blad zich steeds meer profileren als een echt „vuilblad”, met een uitgesproken vlaamsgezinde inslag. Ook *DGVP* zal na 1934 deze trend zonder schroom voortzetten en zelfs versterken.

DE GIELJOTIENE VAN PIERLALA⁸⁴ (1934-1943)

IDENTIFICATIEFICHE

1. Bewaarplaats

- Brussel, K.B./B.4635: 6 jan. 1935 (II,I) - 27 dec. 1927 (III,52)
- Gent, C.U.B./J. 377a: 23 dec. 1934 (I,1) - 30 mei 1943 (x,22)

2. Primaire identificatie

a. *Ondertitel*: Humoristisch weekblad voor het Vlaamsche land

b. *Titeltekening*: Vanaf 05.05.35 vaste lay-out (bijl.6-10)

c. <i>Prijs</i> :	1 jaar	1/2 jaar	1/4 jaar	nummer
23.12.34 (I,1)	25,0 Fr.	13,0 Fr.	7,00 Fr.	0,50 Fr.
16.02.41 (VIII,7)				0,60 Fr.

c. *Formaat*: (hoogte × Breedte, in cm)

- 42 × 31,4 kol., 8 p., vanaf 23.12.34 (I,1)
- 49 × 34,5 kol., 4 p., vanaf 10.06.40 (VII,23)
- 32 × 34,5 kol., 4 p., vanaf 26.07.42 (IX,30)

e. *Periodiciteit*: wekelijks op zondag

84. Eerst kortweg *De Gieljotiene*; vanaf 28 april 1935 *De Gieljotiene van Pierlala*. *DGVP*, II, 17, 28.04.35.

f. *Adres redactie en beheer:*

- Theresianenstr. 16, Gent;
- Heirnislaan 99, Gent, vanaf 15 april 1935⁸⁵;
- Scheldekaai 3, St.-Amandsberg, vanaf 1 juli 1937.⁸⁶

3. Nadere identificatie

a. *Eerste nummer:* 23 dec. 1934 (I,1).

Erst voorhanden nummer: idem.

Laatst voorhanden nummer: 30 mei 1943 (X,22).

Laatste nummer: ?

b. *Uitgever:*

- Léonie De Moerloose.⁸⁷

c. *Hoofdredeacteur*

- Arnold De Munnuyck.⁸⁸

Het einde van *Pierlala* kwam plots en onaangekondigd. Zelfs in het eerste nummer van *De Gieljotiene* (23.12.34) werd er met geen woord gerept over het hoe en waarom van de naamsverandering. Enkel in de nieuwe titel werd een allusie op het nieuwe blad gemaakt: „De Opstellers van *PIERLALA* richten *DE GIELJOTIENE* op, en explikeeren de volgende week waarom”.⁸⁹

De stilte rond het nieuwe blad

Over het plots opdoeken van *Pierlala* krijgen we, ondanks de belofte in het eerste nummer van *De Gieljotiene*, ook later niet meer informatie. Men houdt het erbij dat *Pierlala* terug in zijn graf is gekropen en dat zijn oud-medewerkers dan maar *De Gieljotiene* (pas vanaf 28.04.35 definitief *De Gieljotiene van Pierlala*⁹⁰ hebben opgericht.

Omtrent het reilen en zeilen van de medewerkers van het nieuwe blad kwamen we zo goed als niets te weten. Praktisch alleen de hoofdartikels worden nog ondertekend, en dan nog steevast met *Pierlala* zelf. Uitzondering zijn enkele artikels van de hand van De Munnuyck of De Moerloose die wel de handtekening van de auteurs dragen.

85. *DGVP*, II, 15, 14.04.35/1cd.

86. *DGVP*, IV, 27, 04.07.37/1d.

87. Voor de adressen cfr. „Beheer en redactie”.

88. *DGVP*, I, 2, 30.12.34/1a.

89. *DGVP*, I, 1, 23.12.34/1.

90. *DGVP*, II, 17, 28.05.35.

Het beheer en de redactie werden, net zoals dat de laatste jaren bij *Pierlala* het geval was, gecentraliseerd onder één adres, steevast bij Léonie De Moerloose. Hoe vrijgevig *Pierlala* ook was met gegevens over de oplage, opvolger *DGVP* was dat niet. We vonden geen enkele verwijzing naar oplagecijfers terug, zodat we ons ook niet aan gissingen kunnen wagen.

DGVP richtte zich, net zoals zijn voorganger, nog steeds tot de arbeidersklasse en de kleine middenstand. Dit wordt nog duidelijker, als Pierlala op zijn sterfbed *De Beulen* van *DGVP* de toestemming geeft verder te schrijven „*Op voorwaarde dat gij, mijne vertrouwen, de rechten zult steunen van de arbeiders, de werkeloozen, de boeren, de gepensioneerden, de middenstanders*”.⁹¹ Ook uit de verdere inhoud van het blad blijkt duidelijk dat deze sociale klassen inderdaad de doelgroep van het blad blijven gedurende gans zijn bestaan.⁹² Opmerkelijk is wel dat nu ook de boeren tot de te verdedigen beroepsgroepen zijn gaan behoren, daar waar *Pierlala* vroeger altijd een beetje smalend deed over de landbouwers.

Dit is misschien te verklaren door de nieuwe aanpak van het blad i.v.m. zijn regionale verspreiding. Waar *Pierlala* zich nog richtte op Gent zelf en haar periferie, wenste *DGVP* duidelijk zijn afzetmarkt te verruimen. Gemiddeld twee tot drie bladzijden van de acht waren nu bestemd voor lokale berichtgeving over Oostvlaamse gemeenten.

INFORMATIE REGIONAAL PER PROVINCIE								
Provincie	1935	1937	1939	1940	1941	1942	1943	TOT.
Antwerpen	0	0	2	0	1	0	0	3
Brabant	0	3	2	0	1	1	4	11
0-Vlaanderen	28	39	64	69	78	88	11	377
W-Vlaanderen	0	0	0	0	0	1	0	1
TOTAAL	28	42	68	69	80	90	15	392

Deze berichtgeving vereiste daarenboven een zodanige voorkennis van lokale personages en situaties, dat het bijna niet anders kon dan dat ze bestemd was voor de inwoners van de besproken gemeenten zelf. Net zoals bij *Pierlala* onderzochten we de berichtgeving die handelde over *Oost-Vlaanderen* (steekproef van 6 nummers om de twee jaar) en pikten er nadien de gemeenten uit die het meest aan bod kwamen.

91. *DGVP*, I, 2, 30, 12.34/1.

92. „Pierlala geniet de sympathie van duizenden en tienduizenden, bij burgers en arbeiders, omdat wij altijd de partij opnemen van de verdrukten tegen de verdrukkers...” *DGVP*, II, 50, 15.12.35/1a. — „Leest en verspreidt dus Pierlala’s Gieljotiene, gij allen arbeiders en middenstanders”. *DGVP*, IV, 26, 27.06.37/1a.

Het informatie-aanbod over Oost-Vlaanderen verhoogde dus duidelijk, uitgenomen in 1943. Met de gegevens van dat jaar houden we echter geen rekening, om de eenvoudige reden dat we maar half zoveel nummers (eerste nummer van januari, maart en mei) konden onderzoeken, waarbij het eerste nummer van januari dan nog eens een speciale editie was, zonder regionale berichtgeving.

In totaal wordt informatie verstrekt over 57 verschillende Oostvlaamse gemeenten. Opvallend is de concentratie van berichtgeving over het Waasland (in rubriek *Het Zoete Waesland*), met St.-Niklaas (37 maal) en Hamme (12). Ook krijgen we veel gegevens over Wetteren (38) en het aanpalende Schellebelle (12). Verder valt het ook op dat veel aandacht werd besteed aan de Gentse agglomeratiegemeenten Gentbrugge (33), Ledeberg (15) en St-Amandsberg (12), de gemeenten rond de Gentse haven Evergem (15) en Zelzate (17), en de randgemeente Merelbeke (23). Hieruit kunnen we opmaken dat *DGVP*, naast Gent en agglomeratie- en randgemeenten, ook een redelijke afzet moet gevonden hebben in het Waasland (met name in St-Niklaas) en de streek van Wetteren.

Ook hebben we weet van het bestaan van een Westvlaamse editie.⁹³ Tot eind 1935 zou die in Gent zijn gedrukt, vanaf 1936 in West-Vlaanderen zelf, nl. in Oostende.⁹⁴ Vandenabeele⁹⁵ beweert in zijn licentiaatsverhandeling over het Oostendse drukkersmilieu, dat de betrokken drukkerij de „Imprimerie du Carillon” van ene Nestor van Hoorne moet geweest zijn. Dit betwijfelen wij echter ten zeerste, aangezien deze Van Hoorne drukker-eigenaar was van het uitgesproken liberale blad *Le Carillon* en een rabiaat tegenstander van alles wat maar rook naar extreem-rechts. Daarnaast drukte hij op zijn persen nog enkele liberale (al dan niet Franstalige) krantjes. Dit profiel klopt helemaal niet met het inhoudelijke karakter van *DGVP*. Het is dus onwaarschijnlijk, maar niet onmogelijk, dat *DGVP* inderdaad op de persen van *Le Carillon* werd gedrukt. De grotere afzetmarkt van *DGVP* zal ongetwijfeld ook invloed gehad hebben op de oplagecijfers. Zonder hier exacte cijfers op te kleven, mogen we gerust aannemen dat de ruimere regionale berichtgeving en het bestaan van een Westvlaamse editie een verhoging van de oplage met zich mee zullen hebben gebracht.

De inhoud van *De Gieljotiene*

Van bij aanvang had *DGVP* in grote lijnen dezelfde doelstellingen als *Pierlala* geformuleerd en had het blad ook zijn politieke neutraliteit afgekondigd:

93. *DGVP*, I, 2, 30.12.34/1.

94. L. SCHEPENS, *Centrale Kranten- en Tijdschriftencatalogus van West-Vlaanderen*, Brugge, Prov. Dienst vr Cultuur, 1971, p.

95. P. VANDENABEELE, *De Oostendse drukkerijen. Een inleidend onderzoek naar het leven en het werk van een beroepsgroep (1780-1940)*, Gent, R.U.G., 1985, 3dln.

„De Gieljotiene zal niet werken ten voordeele van eene kaste, noch veur rekening van eene politieke of financieele groep.⁹⁶

„Pierlala staat niet ten dienste van eene partij, maar staat ten dienste van iedereen die zijne medewerking vraagt voor eene rechtvaardige, voor eene ernstige, en ook voor eene plezierige zaak.

...
Pierlala is niet „tegen” eene partij, maar met voorliefde klaagt hij de poesjennellenstreken aan van de leiders der partijen, als deze juist het tegenovergestelde doen van 't geen ze op meetings en in bladen als hunne „heilige principen verkondigen”.⁹⁷

Net als bij *Pierlala* zal deze neutraliteit het hoofdmotto blijven van *DGVP*. Hoewel *Pierlala* inderdaad alle partijen een veeg uit de pan gaf, waren het toch vooral de socialisten en hun dagblad *Vooruit*, die het moesten ontgelden. Doordag *DGVP* in de rubriek *Moniteur der Arbeiders* zo goed op de hoogte bleek te zijn van het reilen en zeilen in de Gentse socialistische organisaties, rijst ook hier weer het vermoeden dat *Pierlala* zijn oorsprong vond in socialistische middens (de splintergroep rond De Bruyne en de Witte).

Ook over *Vooruit* kan er geen goed woordje meer af:

„is *Vooruit* het blad der socialistische werkers, of is 't nu het orgaan van de kapitalisten?”⁹⁸

„Wat 'n boeltje lafaards speekelt iederen dag *Vooruit* aaneen??”⁹⁹

De socialistische partij heeft in de ogen van *DGVP* de arbeiders verraden, en de socialistische leiders („roode miljoenenslikkers¹⁰⁰) zijn verkocht aan de banken en de groot-industriëlen. De B.W.P. is dus geen zier beter dan de andere partijen, waar *DGVP* toch al niet over te spreken is. De afkeer van het Belgische partijstelsel, en dus van het hele politieke systeem, komt vanaf 1938 dan ook sterk naar voor (ut ultra).

Het blad zette de inhoudelijke evolutie die in 1930 in de *Pierlala* was gestart gewoon voort. Steeds vaker werd er in steeds grovere bewoordingen afgegeven op vnl. de *zakkommunisten*, de *roode jongleurs*, de *franskiljons*, de *vuile Jodenbendes* enz. Dictators zoals Stalin, maar ook Mussolini en Hitler (over deze laatste mildert de toon geleidelijk vanaf 1938) werden in *DGVP* fel bekritiseerd. *DGVP* werd een echt *anti-blad*. Daarmee bedoelen we dat het blad voor geen enkele kar meer te spannen is. Het blad is heftig contra een heleboel dingen, maar men kan niet meer aanwijzen waar het blad dan eigenlijk voorstan-

96. *DGVP*, I, 2, 30.12.34/1.

„...onze onpartijdigheid...” *DGVP*, IV, 26, 27.06.37/1a.

97. *DGVP*, VI, 2, 08.01.39/1cd.

98. *DGVP*, II, 50, 15.12.35/1d.

99. *DGVP*, V, 3, 16.01.38/4a.

99. *DGVP*, V, 3, 16.01.38/4a.

100. *DGVP*, V, 3, 16.01.38/4b.

der van is. Doordat het zo uitgesproken voor zijn mening uitkwam, kreeg ook *DGVP* nog af te rekenen met een aantal incidenten.

Bij de *Vooruit* begon men stilaan genoeg te krijgen van de scheldtirades van *DGVP* en besloot men zelf een satirisch blad op te richten, nl. *De Weergalm*, o.l.v. „den hercuul Raymond”¹⁰¹ (Raimond De Cremer, oud-medewerker *Pierlala?*).

Op de redactie van *DGVP*, ten huize van De Munnuyck op de Scheldekaai in St-Amansberg, werd in 1938 weer een ruit ingegooid. De Munnuyck liet in het midden wie voor de vandenstreek verantwoordelijk was, maar merkte kribbig op:

„Na de ophitsende leugens van de Vooruit-heeren, die met geen enkel argument op *Pierlala*'s artikelen kunnen antwoorden, maar steeds liegen, lasteren en beledigen, moet niemand er verbaasd over staan dat een of meer laffe stomelingen, zich tot eene dergelijke ploetenstreek lieten verleiden”.¹⁰²

Eigenaardig is toch dat *DGVP*, ondanks haar vaak schokkend woordgebruik, nog amper in aanraking met het gerecht komt. Misschien is dit te wijten aan het verhitte politieke klimaat van die periode, waardoor ook de grote politieke bladen minder stichtelijke taal begonnen te gebruiken (bvb. het anti-semitisme en -bolsjevisme in de meeste katholieke dag- en weekbladen.¹⁰³) Toch werd er in 1937 een huiszoeking gedaan bij De Munnuyck. De gerechtelijke politie was, op verzoek van socialistische volksvertegenwoordiger Dees Cnudde, op zoek naar papieren i.v.m. een schandaal rond de sociale wijk Scheldeoord (1935: „de *Scheldemoord*”).¹⁰⁴

De aanloop naar de oorlog

Toen vanaf 1938 de oorlogsdreiging steeds groter werd, begon *DGVP* nog heviger dan tevoren uit te vallen tegen de „*internationale Joodsche kuiperijen*” die aanstuurden op een totale en nietsontziende oorlog. Hier traden ze dus de complottheorie bij die stelde dat het Wereldjodendom aanstuurde op een communistische revolutie (een theorie waar tijdens het interbellum trouwens ook vaak katholieke bladen mee uitpakten). Wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, maar wanhopig België nog spaart, begint ook voor *DGVP* de nervositeit te groeien. In september 1939 werd het Ministerie van Nationale Voorlichting (met aan het hoofd A. Wauters van *Le Soir*) ingesteld. Dit voor

101. *DGVP*, V, 7, 13.02.38/4cd.

102. *DGVP*, V, 15, 10.04.38/1c.

103. B. FOUBERT, *De Spaanse burgeroorlog in katholiek Vlaanderen onderzocht in de periodieke pers (1936-1939)*, in: BTNG, XVIII (1987), p. 756.

104. *DGVP*, IV, 47, 21.11.37/1cd; 5ad.

België unieke departement moest erop toezien dat de pers elke uitlating die de Belgische neutraliteitspolitiek of het *ontwikkelen van de burgerzin* kon schaden, achterwege liet.¹⁰⁵ Deze vorm van overheidsvoorlichting viel bij de meeste kranten in verkeerde aarde. Ook *DGVP* was er niet erg mee opgezet. Als dan de richtlijn volgt dat er geen valse of tendentieuze berichten meer over het leger mogen verspreid worden, vraagt het blad zich af:

„Maar wat bedoelen de overheden door tendentieuze berichten? Zijn dat waarheden, waarbij aan het licht komt dat de legeroverheden niet altijd 'n schitterende rol spelen?”¹⁰⁶

Niettegenstaande de richtlijnen hekelde het vinnige artikel, met als titel „*De muilband aan*”, de mistoestanden (taalmisbruiken, te lage soldij...) die in het Belgisch leger zouden bestaan.

Toch verdwenen de artikels i.v.m. de dreigende oorlog voor een tijdje grotendeels uit *DGVP* en ook kritiek op de Belgische perspolitiek werd achterwege gelaten.

Wanneer in januari *Volk en Staat* een verschijningsverbod wordt opgelegd, vraagt *DGVP* zich af waarom het vlaams-nationalistische orgaan verboden werd, en b.v. niet *La libre Belgique*, die zich nochtans ook niet aan de persrichtlijnen had gehouden.¹⁰⁷

„En wij die meenden dat geene artikelen mochten verschijnen, welke nadeeligen invloed konden uitoefenen op de moraal van 't leger en de bevolking. We lazen nooit een artikel dat zoo ontmoedigend zou kunnen werken op die voornoemde moraal, als dat uit *La Libre Belgique*, en toch hoorden we niets van maatregelen, genomen tegen dat blad. In *Volk en Staat* kwam nooit zoo iets half zoo sterk en half zoo pessimistisch en toch werd *Volk en Staat* aangeslagen en verboden.

Mogen Fransschrijvende bladen dus doen, wat aan een Vlaamsch blad verboden is? Dan ziet het er langs om kramakkelijker uit in België met de gelijkheid tussen Vlamingen en Walen; alsook met Recht en waarheid”.¹⁰⁸

Naast het feit dat men de persrichtlijnen van de regering pogde op te volgen, was er misschien nog een andere reden voor de voorzichtige houding van *DGVP*. De kans bestaat dat ze in de gaten gehouden werden (door de Staatsveiligheid?). In februari 1940 vermoedt het blad in elk geval iets in die zin.

„Maar zou er niet 'n beetje te veel aan „luisterspelen” gedaan worden in sommige diensten van de telefoon?

105. E. DE BENS, *Het Ministerie van Nationale Voorlichting (1939)*, Liber Amicorum Prof. Dr. G. Degroote, Brussel, 1980, p. 21.

106. *DGVP*, vr, 39, 24.09.39/2b.

107. N.a.v. een artikel van L. de Saint-Martin, getiteld *La péril de demain*.

108. *DGVP*, VII, 5, 04.02.40/2a.

...
Want 'n drietal harde Vlamingen bevestigden ons, dat 't bij hen sedert 'n paar weken totaal 't zelfde is. Die luistervinken zijn er wel mee, als ze van bij Pierlala iets moeten hooren''.¹⁰⁹

Naar aanleiding van de Duitse inval in Denemarken en Noorwegen (9 april) deed DGVP alle moeite om zijn vaderlandslievendheid te laten blijken. In het artikel *Het kanon spreekt* betreunde *Pierlala-zelf* het uitbreken van de oorlog. Het kleine België dreigt, aldus DGVP, het slachtoffer te worden van „*de grootste parasiet der wereld, het militarism*”.¹¹⁰ Niet alleen Duitsland krijgt een veeg uit de pan, maar ook Frankrijk en Engeland, als vertegenwoordigers „*van het internationale Kapitalism, dat zal pogen zijne verliezen te herstellen, door de uitbuiting van den mensch*”.¹¹¹ Het artikel wordt afgesloten met een oproep aan de Belgische soldaten: „*Doet uw plicht; geene vreemden hier; gelijk wie wil binnenkomen, slaat er op los. Waakt, waakt, waakt!!!*”.¹¹²

De Gieljotiene werkt mee met de bezetter

Vrij snel na de inname van Gent door de Duitsers (23 mei) vond het dagelijks leven zijn normale gang terug. Al op 29 mei werden *Het Volk*, *De Gentenaar* en de *Vooruit* opnieuw gedrukt en verspreid.¹¹³ DGVP verscheen een eerste maal opnieuw op 2 juni.¹¹⁴

Over de inmenging van de Duitse censuur tasten we in het duister. In de *Tätigkeitsberichte*¹¹⁵ vonden we geen enkele vermelding terug van het blad. Toch mogen we stellen dat het blad zonder enige terughoudendheid het Duitse regime steunde. De oorlogsberichten waren allemaal eindeloze lofbetuigingen aan het adres van het Derde Rijk en de Führer. Toch moeten de Duitsers de kritiek aan het adres van enkele socialistische voormannen zoals schepen Dees Knudde („*Kneukel Dees Cnudde Burgemeester van Gent*”)¹¹⁶

109. DGVP, VII, 5, 04.02.40/3d.

110. DGVP, VII, 16, 21.04.40/1d.

111. DGVP, VII, 16, 21.04.40/1c.

112. DGVP, VII, 16, 21.04.40/1d.

113. P. TAGHON, *Gent, mei 1940*, Gent, in: *Historia*, 1986, p. 247.

114. „De 3 mensen die nu college van burgemeester en schepenen spelen te Gent, vergaten aan den Duitschen overheid te zeggen dat er te Gent een weekblad bestond: De Gieljotiene van Pierlala en dat het wekelijks door tienduizenden gentenaars gelezen werd”.

DGVP, VIII, 22, 02.06.40.

115. *German Records microfilmed at Alexandria*, Microfilmen T77 Records OKW, Roll 982: *Propaganda-Abteilung Belgien*: „*Propagandaanlage und Tätigkeitsberichte*”, oktober 1940 - maart 1942.

116. DGVP, VII, 26, 30.06.40/1.

en vooral de collaborerende Hendrik de Man¹¹⁷ zonder al te veel enthousiasme hebben begroet.

Ook nam *DGVP* de verdediging op zich van de koning, die de enige mogelijke beslissing had genomen, de capitulatie, tegen de wil in van de regering. „Zij, de gevluchten, de laffe weglouwers, wier tanden van schrik klapperen bij 't hooren van 't geronk eener vliegmachiene”.¹¹⁸

Na november 1940 bleven (op aandringen van de Duitse censuur?) de artikels over nationale en lokale politiek achterwege. De belangrijkste onderwerpen vanaf dan waren, op buitenlands vlak:

- het internationale jodendom als aanstichter van de oorlog,
- de Duitse oorlogssuccessen,
- het machteloze Engeland.

Op binnenlands vlak was de berichtgeving vooral toegespitst op het leven van alledag. Er wordt nog weinig informatie verstrekt over de politieke situatie van Gent. *DGVP* steekt voornamelijk scheldtirades af tegen de oorlogswokeraars op het platteland (volgens *DGVP* de oorzaak van de karige rantsoenen). De regionale informatie over Oostvlaamse gemeenten bevat wel nog af en toe politieke informatie.

We kunnen dus stellen dat de verscherpte richtlijnen van de Duitse Propaganda-Abteilung in augustus 1942 een beetje hun effect gemist hadden. Reeds van begin 1941 had de redactie de artikels i.v.m. nationale en lokale politiek achterwege gelaten. In 1942 valt er dan ook geen wezenlijk verschil te bekennen tussen de inhoud van *DGVP* en vóór augustus en van na augustus. Over het hoe en waarom van het plotse verdwijnen van *DGVP* vonden we geen informatie terug. We kunnen slechts naar de oorzaak gissen. Was de verdwijning te wijten aan papiertekort? Werd het blad verboden door de Duitsers...? Dit zijn vragen waarop we helaas geen antwoord hebben gevonden.

Besluit

Uit de evolutie van het blad kunnen we vooral opmaken dat na 1930 meer en meer geopteerd werd voor extreme standpunten. Dat het blad zijn anteceden ten had in de progressieve kringen rond het „linkse” activistenblad *De Waarheid* komt in de ontstaanperiode wel hier en daar aan de oppervlakte, maar valt nooit op. Integendeel, een aantal aspecten die de voedingsbodem zullen vormen van de radicalere koers die het blad zal varen in de jaren dertig, blijken

117. „De Papa van 't plan de man in actie!” *DGVP*, VII, 28, 14.07.40/1; — „Een ingekankeerde doctrinaire „Bourgeois” in de allerafzichtelijkste leelijkheid der beteekenis, welke men aan het woord „Bourgeois” kan toeschrijven”. *DGVP*, VIII, 19, 11.05.41/2c.

118. *DGVP*, VII, 23, 09.06.40/4c.

reeds van bij het ontstaan van het blad latent aanwezig. Zo sluimerde b.v. het rabiate anti-semitisme van *DGVP* duidelijk ook vanaf de beginperiode in *Pierlala*. Dit zal vooral duidelijk worden, wanneer we aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse in het tweede deel de houding tegenover enkele „hot items” zullen ontleden.

(wordt voortgezet)

A. Casier de ter Bekenlaan 34
9030 Mariakerke